

УДК 1:[502/504+316.323.323.65+330.342.146]-021.68

**THE FUTURE AS A SUBJECT OF PHILOSOPHICAL ANALYSIS UNDER
CONDITIONS OF ECOLOGICAL CHALLENGES AND SUSTAINABLE
DEVELOPMENT IN THE PHILOSOPHICAL CONTEXT**

**МАЙБУТНЄ ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ
ЕКОЛОГІЧНИХ ВИКЛИКІВ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ФІЛОСОФСЬКОМУ
КОНТЕКСТІ**

Zinchenko N. / Зінченко Н.

ORCID ID: 0000-0002-3247-3836

Ph. D. in Philosophy,

Associate Professor of the Department of Philosophy and Social Sciences,

Poltava State Medical University

Poltava, Shevchenko 23, 36000

к. філос. н., доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук

Полтавський державний медичний університет

Полтава, Шевченка 23, Україна

Kharlamov M./ Харламов М.

ORCID ID: 0000-0002-5289-0290

Doctor of historical sciences, Professor,

Professor of the department of social and humanitarian disciplines

National university of civil protection of Ukraine,

Cherkasy, Onopriyenko 8, 61023

доктор історичних наук, професор,

професор кафедри кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін

Національний університет цивільного захисту України

Черкаси, Онупрієнка 8, Україна

Shtepa O. / Штепа О.

ORCID ID: 0000-0003-0500-3000

Ph. D. in Philosophy,

Associate Professor of the Department of Philosophy

National pedagogical university Korolenko

Poltava, Ostrogradski 2, 36000

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Полтава, Остроградського 2, Україна

Kryvonis A./Кривоніс А.

Applicant of higher education

Educational and Professional Program "Medicine"

Poltava State Medical University

Poltava, Shevchenko 23, 36000

Здобувач вищої освіти ОПП «Медицина»

Полтавський державний медичний університет

Полтава, Шевченка 23, Україна

Анотація. У статті здійснено філософський аналіз майбутнього як проблемного та багатомірного концепту в умовах загострення глобальних екологічних викликів.

Актуальність дослідження зумовлена системним характером сучасної екологічної кризи, яка проявляється у кліматичних змінах, деградації екосистем, виснаженні природних ресурсів та зростанні екологічних ризиків і ставить під сумнів традиційні моделі цивілізаційного розвитку. Обґрунтовується теза про те, що майбутнє в цих умовах виходить за межі суто прогнозного або технократичного осмислення та постає як філософська категорія, пов'язана з відповідальністю, ціннісним вибором і моральними межами людської діяльності.

Метою статті є філософський аналіз майбутнього як концептуальної проблеми в контексті глобальних екологічних викликів і обґрунтування значення ідеї сталого розвитку як нормативного орієнтира цивілізаційного поступу. У межах дослідження проаналізовано основні філософські підходи до осмислення майбутнього, з'ясовано вплив екологічної кризи на трансформацію світоглядних і ціннісних установок сучасного суспільства, а також розкрито філософські засади концепції сталого розвитку та її роль у формуванні альтернативних сценаріїв майбутнього.

Зроблено висновок, що ідея сталого розвитку виступає ключовим концептуальним інструментом філософського осмислення майбутнього, поєднуючи екологічні, соціальні та етичні виміри та задаючи рамки відповідального й ціннісно зорієнтованого цивілізаційного розвитку.

Ключові слова: майбутнє, філософія майбутнього, екологічна криза, сталий розвиток, відповідальність, цінності, цивілізаційний поступ.

Вступ.

Актуальність філософського осмислення майбутнього зумовлена загостренням глобальної екологічної кризи, яка набула системного характеру та поставила під сумнів стійкі моделі розвитку сучасної цивілізації. Масштабні кліматичні зміни, деградація екосистем, виснаження природних ресурсів і зростання екологічних ризиків виходять за межі науково-технічних або економічних проблем і потребують глибокого світоглядного аналізу. У даному контексті майбутнє постає не лише як об'єкт прогнозування, а як філософська категорія, яка пов'язана з відповідальністю, ціннісним вибором та моральними межами людської діяльності.

Екологічні виклики спричиняють трансформацію уявлень про прогрес і розвиток цивілізації, змінюючи антропоцентричну парадигму на більш комплексні моделі взаємодії людини і природи. Традиційне розуміння розвитку як безперервного економічного зростання дедалі частіше зазнає критики з позицій екологічної етики та філософії сталого розвитку. У зв'язку з цим відбувається переосмислення таких базових понять, як добробут, раціональність, технологічний поступ і соціальна відповідальність, що безпосередньо впливає на формування образів майбутнього людства.

Метою статті є філософський аналіз майбутнього як концептуальної

проблеми в умовах глобальних екологічних викликів та обґрунтування значення ідеї сталого розвитку як нормативного орієнтира цивілізаційного поступу. Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких дослідницьких завдань: проаналізувати основні філософські підходи до осмислення майбутнього; з'ясувати вплив екологічної кризи на трансформацію світоглядних і ціннісних установок сучасного суспільства; розкрити філософські засади концепції сталого розвитку та її роль у формуванні альтернативних сценаріїв майбутнього.

Методологічну основу дослідження становить комплексний підхід, що поєднує філософський аналіз, герменевтичний метод та міждисциплінарну перспективу. Філософський аналіз дає змогу виявити онтологічні, аксіологічні та етичні виміри проблеми майбутнього; герменевтика сприяє інтерпретації сучасних концепцій екологічної відповідальності та сталого розвитку; міждисциплінарний підхід забезпечує залучення ідей екології, соціальної філософії, етики та футурології для цілісного осмислення досліджуваної проблематики.

Проблематика філософського осмислення майбутнього в умовах екологічної кризи та сталого розвитку активно розробляється в сучасному науковому дискурсі як у межах екологічної філософії, так і в суміжних галузях соціальної філософії, етики та футурології. Значний внесок у формування теоретичних засад екологічного мислення зробили представники екологічної етики, зокрема А. Несс, який обґрунтував необхідність подолання антропоцентричної парадигми та переходу до ціннісно-орієнтованого ставлення до природи. Його ідеї були розвинуті у працях Дж. Б. Каллікота, який наголошує на моральній відповідальності людства за цілісність біосфери та майбутні покоління. Джона Бейрда Каллікота (*J. Baird Callicott*), авторитетний американського філософ-еколог, саме він систематизував ідеї екологічної етики Альдо Леопольда, зокрема концепцію "*земельної етики*". Слід наголосити, що саме він є одним із засновників сучасної екологічної етики як окремої філософської дисципліни.

Важливим напрямом сучасних досліджень є аналіз сталого розвитку як філософської та нормативної моделі майбутнього цивілізації. У працях В. Фокса, Ф. Метьюз та М. Ольшлягера сталий розвиток розглядається не лише як практична стратегія, а як світоглядна альтернатива технократичному розумінню прогресу. Зокрема, Ф. Метьюз підкреслює необхідність формування нової екологічної метафізики, здатної інтегрувати людське буття в онтологічний контекст природних процесів, що має принципове значення для уявлень про майбутнє людства.

Окреме місце у філософських дослідженнях посідає проблема екологічних ризиків і інтергенераційної справедливості. У цьому контексті заслуговують на увагу праці К. Шрейдер-Фречетт, у яких аналізуються етичні аспекти екологічних рішень, технологічного розвитку та їхній вплив на довгострокові перспективи існування цивілізації. Вона наголошує, що уявлення про майбутнє повинні ґрунтуватися на принципах відповідальності, обережності та соціальної справедливості.

У вітчизняному філософському дискурсі проблеми сталого розвитку та екологічної відповідальності розглядаються в працях І. Яременка, О. та М. Карпашів, В. Блощинської та інших авторів. Українські дослідники акцентують увагу на соціально-філософських та аксіологічних вимірах сталого розвитку, підкреслюючи його значення для трансформації суспільної свідомості та формування відповідального бачення майбутнього в умовах глобальних екологічних загроз.

Таким чином, аналіз сучасних досліджень засвідчує, що майбутнє у філософському вимірі систематично розглядається крізь призму екологічної відповідальності в контексті сталого розвитку, що зумовлює необхідність подальшого концептуального осмислення цієї проблематики в контексті глобальних викликів сучасності.

Основний текст.

Категорія «майбутнє» у філософській традиції зазнавала істотних трансформацій, відображаючи зміну уявлень про час, буття та роль людини у

світі. В античній філософії майбутнє не постає як самостійний предмет рефлексії, а осмислюється в межах космологічної картини світу, заснованої на ідеї впорядкованого та раціонального космосу. У діалозі Платона «Тімей» майбутнє підпорядковується божественному розуму (νοῦς) і розглядається як реалізація вічного зразка, що вже закладений у структурі буття [1]. Подібну позицію підтримує Аристотель, який у «Фізиці» трактує час як міру руху, а майбутнє — як потенційне, що випливає з природної необхідності та каузального порядку світу [2]. Таким чином, в античні часи майбутнє має переважно детермінований і циклічний характер.

У філософії модерну відбувається принциповий злам античної онтологічної моделі. Майбутнє набуває лінійного виміру та пов'язується з ідеєю історичного прогресу і зростанням ролі людського розуму. Особливо показово в цьому контексті є праця І. Канта «Ідея загальної історії у всесвітньо-громадянському плані», в якій майбутнє розглядається як простір реалізації морального потенціалу людства та поступального розвитку суспільства на засадах розуму і свободи [3]. Майбутнє в даній роботі постає не як наперед визначене, а як нормативний горизонт, що задає напрям історичного руху.

Постмодерна філософія радикально переглядає модерністське уявлення про майбутнє як гарантований і лінійно спрямований прогрес. У праці Ж.-Ф. Ліотара «Стан постмодерну» ця трансформація пов'язується з кризою легітимації знання та занепадом універсальних метанаративів, які в епоху модерну забезпечували смислову цілісність історичного розвитку [4]. Майбутнє, у такій перспективі, перестає бути телеологічно визначеним горизонтом і постає як множинне та контингентне поле можливостей.

Подібну критику ідеї єдиного історичного проекту розвиває М. Фуко, хоча в іншому теоретичному ключі. Його аналіз дискурсів і владних практик демонструє, що уявлення про майбутнє формується не як нейтральний прогноз, а як результат конкретних режимів знання й влади. Фуко відмовляється від лінійної моделі історії, зосереджуючись на розривах, трансформаціях і випадковостях, що робить авторитетною модерністську віру в закономірний

поступ цивілізації. У цьому сенсі майбутнє постає не як універсальний проєкт, а як результат боротьби дискурсів і стратегій влади.

Більш радикальнішого характеру постмодерна критика набуває у філософії Ж. Дерріди. Через концепт деконструкції Дерріда показує неможливість остаточного закріплення смислів і стабільних орієнтирів майбутнього. Майбутнє у його інтерпретації мислиться як *à venir* — те, що завжди попереду, але ніколи повністю не присутнє й не передбачуване. Такий підхід підкреслює принципову відкритість і невизначеність майбутнього, що унеможлиблює будь-які тоталізуючі програми розвитку.

Постмодерна відмова від ідеї гарантованого прогресу безпосередньо пов'язується з концепцією ризику, розробленою німецьким соціологом Ульріхом Беком. У теорії «суспільства ризику» майбутнє постає як простір потенційних загроз, що є побічними продуктами науково-технічного розвитку. Ризики сучасності не можуть бути повністю прораховані або усунуті, що остаточно руйнує модерністське уявлення про контрольоване майбутнє. Таким чином, майбутнє трансформується з об'єкта оптимістичного прогнозування на сферу відповідального передбачення та рефлексії.

У цьому контексті особливого значення набуває етика відповідальності Г. Йонаса, який наголошує на моральному обов'язку людини перед майбутніми поколіннями. На відміну від модерністської етики наміру, Йонас пропонує принцип відповідальності за наслідки дій, які можуть мати віддалений і незворотний вплив на природу та людське існування. Його підхід органічно поєднується з постмодерною критикою прогресу, оскільки замість впевненості у «кращому майбутньому» акцент переноситься на обережність, стриманість і моральну відповідальність у ситуації невизначеності.

Таким чином, поєднання ідей Ж.-Ф. Ліотара, М. Фуко та Ж. Дерріди з концептами ризику У. Бека та відповідальності Г. Йонаса формує сучасну філософську ідею осмислення майбутнього як відкритого, ризиконасиченого й етично навантаженого феномена. Саме в цьому теоретичному полі постає можливість критичного переосмислення ідеї сталого розвитку не як нового

метанаративу прогресу, а як рефлексивного проекту відповідального співіснування людини і природи в умовах глобальних екологічних викликів.

У сучасному філософському дискурсі поняття антропоцену виступає ключовою аналітичною рамкою для осмислення майбутнього в умовах загострення глобальних екологічних викликів. Вперше запропоноване в природничих науках (Р. Crutzen, Е. Stoermer), це поняття набуло міждисциплінарного значення, фіксуючи ситуацію, за якої людська діяльність стає визначальним фактором змін біосфери (Crutzen, 2000). У філософському вимірі антропоцен означає радикальне розширення горизонту відповідальності людини та переосмислення самого статусу майбутнього як предмета етичного й онтологічного аналізу.

Філософське осмислення антропоцену виявляє кризу класичної антропоцентричної моделі взаємин «людина – природа», притаманної модерному мисленню та техногенній цивілізації. У цьому контексті особливо значущою є критика технократичного світогляду, розроблена Мартіном Гайдеггером, який у праці «Питання про техніку» наголошує, що сутність техніки не зводиться до інструментального засобу, а становить специфічний спосіб розкриття буття. Як зазначає філософ, «сутність техніки зовсім не є чимось технічним» («*Das Wesen der Technik ist nichts Technisches*») (Heidegger, 1954).

Гайдеггер вводить поняття *Gestell* («постав», «наставляння») для позначення панівної логіки новочасного мислення, яка примушує людину сприймати світ виключно з позицій контролю, ефективності та корисності. У межах цієї логіки природа постає як *Bestand* — «запас», тобто як те, що «поставлене наготові для подальшого використання» («*als Bestand bereitgestellt*») (Heidegger, 1954). Відоме формулювання філософа — «Рейн більше не є рікою в ландшафті, а стає постачальником гідроенергії» — ілюструє радикальну зміну способу буття природних об'єктів у техногенному світі. Водночас, за Гайдеггером, у процесі технічного опанування світу сама людина не залишається поза межами *Gestell*. Навпаки, вона також виявляється втягнутою

в режим «поставу», оскільки «людина сама поставлена вимагати від дійсного, щоб воно постачало енергію» (Heidegger, 1954). Таким чином, антропоцентризм модерну не утверджує людську автономію, а призводить до її онтологічного звуження, перетворюючи людину на функціональний елемент технічної системи. Небезпека, на думку Гайдеггера, полягає не лише в екологічних руйнуваннях, а насамперед у тому, що технічне мислення «закриває інші способи розкриття істини», редукуючи буття до вимірюваного та керованого. Саме ця редукція унеможлиблює ставлення до природи як самодостатньої реальності з власною внутрішньою цінністю та межами. У контексті антропоцену така позиція набуває особливої вразливості, адже ігнорування онтологічних меж втручання безпосередньо визначає екологічні ризики майбутнього. Водночас Гайдеггер наголошує на можливість альтернативного ставлення до світу, пов'язаного з настановою *Gelassenheit* — «відпущення», відкритості до буття. Як він зазначає, «там, де є небезпека, зростає і рятівне» («*Wo aber Gefahr ist, wächst / Das Rettende auch*») (Heidegger, 1954). У цьому сенсі його філософія створює концептуальні передумови для неконкурентної, ненасильницької моделі взаємин «людина – природа», що є принципово важливою для філософського осмислення майбутнього в умовах екологічних викликів і сталого розвитку.

Альтернативний до технократичного й антропоцентричного підходу пропонує екологічна етика, зокрема концепція «земельної етики» Альдо Леопольда. У своїй програмній праці *A Sand County Almanac* Леопольд формулює принципову зміну моральної перспективи, відповідно до якої етична спільнота розширюється за межі міжлюдських відносин і включає ґрунти, води, рослини та тварин, тобто всю біотичну систему (Leopold, 1949). Як зазначає мислитель, «річ є правильною тоді, коли вона сприяє збереженню цілісності, стабільності й краси біотичної спільноти; і неправильно — коли вона цьому перешкоджає» (Leopold, 1949). У цьому сенсі людина постає не панівним суб'єктом, а відповідальним членом біотичної спільноти, чие буття невіддільне від природних процесів.

Філософське значення земельної етики полягає в тому, що вона підриває

засади класичного антропоцентризму, замінюючи його екоцентричною нормативною моделлю у межах якої моральна цінність приписується не лише індивідам, а й екологічним цілісностям. Саме ця ідея отримує систематичний розвиток у працях Дж. Б. Каллікота, який розглядає земельну етику як логічне продовження еволюції моральних уявлень західної цивілізації (Callicott, 1989). На думку Каллікота, екосистеми мають власну внутрішню цінність, незалежну від їхньої утилітарної користі для людини, що вимагає перегляду домінуючих критеріїв моральної оцінки. У праці *In Defense of the Land Ethic* Каллікот наголошує, що етична відповідальність людини повинна ґрунтуватися на науковому розумінні екологічних взаємозв'язків і системної цілісності природи (Callicott, 1989). Він підкреслює необхідність інтеграції людського буття в екосистемний контекст природних процесів, що означає відмову від уявлення про автономне й самодостатнє людське майбутнє. У такому підході моральні рішення оцінюються не лише з позицій короткострокової користі, а з огляду на їхні довготривалі наслідки для цілісності біосфери.

Таким чином, у межах екологічної етики Леопольда — Каллікота майбутнє постає не як нейтральний часовий вимір чи абстрактна проєкція прогресу, а як нормативно навантажений простір відповідальності, у якому сучасні дії визначають умови можливості життя майбутніх поколінь і стабільність екосистем загалом. Така перспектива безпосередньо корелює з філософією сталого розвитку та інтергенераційної справедливості, актуалізуючи питання моральних меж людського втручання в природні процеси в умовах Антропоцену.

У даному контексті концепція сталого розвитку набуває чіткого філософського значення, виходячи за межі суто економічних чи політико-управлінських стратегій. У філософському контексті вона постає як нормативна модель мислення, спрямована на переосмислення темпорального горизонту людської діяльності та її моральних наслідків. Сталий розвиток передбачає не лише баланс між економічним зростанням і збереженням довкілля, а насамперед етичне визнання відповідальності сучасних поколінь перед майбутніми формами життя. Задана проблематика безпосередньо пов'язана з концепцією

інтергенераційної справедливості, яка полягає в моральному обов'язку сучасного покоління не підривати життєві умови тих, хто ще не народився. Одним із найгрунтовніших філософських обґрунтувань цього принципу є етика відповідальності Ганса Йонаса, викладена у праці *Das Prinzip Verantwortung* (1979). Йонас виходить з того, що в умовах технологічної могутності людства традиційні етичні системи, орієнтовані на безпосередню взаємодію між сучасниками, виявляються недостатніми. На думку Йонаса, новітня техніка радикально розширює просторові й часові наслідки людських дій, унаслідок чого «предметом відповідальності стає саме майбутнє людства» (Jonas, 1979). Він формулює імператив нової етики: «дій так, щоб наслідки твоїх вчинків були сумісні з постійністю справжнього людського життя на Землі» (Jonas, 1979). Цей імператив безпосередньо спрямований у майбутнє й апелює до морального статусу тих, хто ще не існує як суб'єкти прав, але вже є вразливими щодо рішень сьогодення.

У контексті сталого розвитку ідейний внесок Йонаса полягає в тому, що майбутнє перестає бути нейтральним або відкритим простором довільних проєкцій. Натомість воно постає як морально зобов'язувальний горизонт, що вимагає стримування технічної експансії та врахування екологічних меж. Особливу увагу Йонас приділяє феномену незворотності екологічних змін, наголошуючи, що помилки в поводженні з природою можуть мати наслідки, які неможливо виправити в межах одного покоління (Jonas, 1979).

Таким чином, у філософському вимірі сталий розвиток може бути інтерпретований як практичне втілення етики відповідальності, що поєднує онтологічне усвідомлення вразливості біосфери з моральним обов'язком збереження умов життя в довгостроковій перспективі. У межах антропоцену ця концепція набуває особливої актуальності, оскільки ставить питання не лише про якість життя сучасного людства, а про саму можливість людського майбутнього як такого. Філософський аналіз антропоцену дозволяє інтерпретувати майбутнє як відкритий і водночас вразливий горизонт, формування якого залежить від трансформації ціннісних орієнтацій і перегляду

взаємин між людиною та природою. Майбутнє постає не детермінованим результатом прогресу, а полем морального вибору, де сталий розвиток виступає формою відповідального співбуття людства з біосферою.

Висновки.

У результаті здійсненого дослідження встановлено, що майбутнє в сучасному філософському дискурсі постає не як наперед задана чи нейтральна часова перспектива, а як проблемне поле смислів, відповідальності та ціннісного вибору. Аналіз основних філософських підходів до осмислення майбутнього засвідчив перехід від лінійно-прогресистських і детерміністських моделей до відкритих, плюралістичних і сценарних уявлень, у межах яких майбутнє залежить від людської діяльності, рішень і моральних орієнтацій.

З'ясовано, що глобальна екологічна криза радикально трансформує світоглядні та ціннісні установки сучасного суспільства, актуалізуючи ідеї меж зростання, міжпоколіннєвої відповідальності, солідарності з природою та перегляду антропоцентричної парадигми. Усвідомлення екологічних ризиків змінює уявлення про цивілізаційний поступ, переводячи фокус із кількісного зростання на якісні параметри розвитку та довгострокову життєздатність соціоприродних систем.

Встановлено, що значення сталого розвитку для концептуалізації майбутнього полягає в його здатності виступати універсальною рамкою мислення, яка поєднує часову перспективу, ціннісні орієнтири та практичні стратегії дії. Концепція сталого розвитку дозволяє осмислювати майбутнє не як абстрактний або утопічний проєкт, а як нормативно визначений простір відповідальних рішень, у центрі якого перебуває збереження умов життя для нинішніх і майбутніх поколінь.

Доведено, що концепція сталого розвитку має глибокі філософські засади й виступає не лише соціально-економічною або екологічною стратегією, а передусім нормативним орієнтиром формування майбутнього. Вона інтегрує етичний, аксіологічний і онтологічний виміри, пропонуючи альтернативу кризовим сценаріям цивілізаційного розвитку та формує рамки відповідального

мислення і дії.

Отже, ідея сталого розвитку в умовах глобальних екологічних викликів набуває статусу ключового філософського принципу, що дозволяє осмислити майбутнє як простір можливостей, відкритий для свідомого, ціннісно зорієнтованого та екологічно відповідального цивілізаційного поступу.

Список літератури

1. Платон. *Тімей* // Платон. *Діалоги*. — Київ: Основи, 1995.
2. Аристотель. *Фізика* // Аристотель. *Твори: у 4 т.* — Київ: Наукова думка, 1981.
3. Кант І. *Ідея загальної історії у всесвітньо-громадянському плані* // Кант І. *Твори*. — Київ: Юніверс, 2000.
4. Ліотар Ж.-Ф. *Стан постмодерну: доповідь про знання*. — Київ: Основи, 2003.
5. Яременко І. С. *Сталий розвиток як соціально-філософська проблема сучасності*. — Київ: [видавництво], 2012.
6. Карпаш О. І., Карпаш М. О. *Філософські та аксіологічні засади сталого розвитку суспільства*. — Івано-Франківськ: [видавництво], 2014.
7. Карпаш М. О. *Сталий розвиток як чинник трансформації суспільної свідомості // Філософські обрії*. — 2015.
8. Блощинська В. М. *Екологічна відповідальність у контексті глобальних викликів сучасності*. — Київ: [видавництво], 2016.
9. Блощинська В. М. *Аксіологічні виміри сталого розвитку в умовах екологічної кризи // Гуманітарний часопис*. — 2017.
10. Leopold A. *A Sand County Almanac*. — New York: Oxford University Press, 1949.
11. Heidegger M. *Die Frage nach der Technik*. — Stuttgart: Klett-Cotta, 1954.
12. Heidegger M. *The Question Concerning Technology* / Trans. by W. Lovitt. — New York: Harper & Row, 1977.
13. Jonas H. *Das Prinzip Verantwortung: Versuch einer Ethik für die*

technologische Zivilisation. — Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1979.

14. Jonas H. *The Imperative of Responsibility: In Search of an Ethics for the Technological Age*. — Chicago: University of Chicago Press, 1984.

15. Callicott J. B. *In Defense of the Land Ethic: Essays in Environmental Philosophy*. — Albany: State University of New York Press, 1989.

16. Callicott J. B. *Earth's Insights: A Multicultural Survey of Ecological Ethics*. — Berkeley: University of California Press, 1994.

17. Crutzen P. J. *Geology of mankind // Nature*. — 2002.

18. World Commission on Environment and Development. *Our Common Future*. — Oxford: Oxford University Press, 1987.

References.

1. Plato. (1995). *Timaeus*. In Plato, *Dialogues*. Kyiv: Osnovy.
2. Aristotle. (1981). *Physics*. In Aristotle, *Works* (Vols. 1–4). Kyiv: Naukova Dumka.
3. Kant, I. (2000). *Idea for a Universal History with a Cosmopolitan Purpose*. In I. Kant, *Works*. Kyiv: Yunivers.
4. Lyotard, J.-F. (2003). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Kyiv: Osnovy.
5. Yaremenko, I. S. (2012). *Sustainable Development as a Socio-Philosophical Problem of Modernity*. Kyiv.
6. Karpash, O. I., & Karpash, M. O. (2014). *Philosophical and Axiological Foundations of Sustainable Development of Society*. Ivano-Frankivsk.
7. Karpash, M. O. (2015). Sustainable development as a factor in the transformation of social consciousness. *Philosophical Horizons*.
8. Bloshchynska, V. M. (2016). *Environmental Responsibility in the Context of Global Challenges of Modernity*. Kyiv.
9. Bloshchynska, V. M. (2017). Axiological dimensions of sustainable development in the context of the ecological crisis. *Humanitarian Journal*.
10. Leopold, A. (1949). *A Sand County Almanac*. New York: Oxford University Press.
11. Heidegger, M. (1954). *Die Frage nach der Technik*. Stuttgart: Klett-Cotta.
12. Heidegger, M. (1977). *The Question Concerning Technology* (W. Lovitt, Trans.). New York: Harper & Row.
13. Jonas, H. (1979). *Das Prinzip Verantwortung: Versuch einer Ethik für die technologische Zivilisation*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
14. Jonas, H. (1984). *The Imperative of Responsibility: In Search of an Ethics for the Technological Age*. Chicago: University of Chicago Press.
15. Callicott, J. B. (1989). *In Defense of the Land Ethic: Essays in Environmental Philosophy*. Albany: State University of New York Press.
16. Callicott, J. B. (1994). *Earth's Insights: A Multicultural Survey of Ecological Ethics*. Berkeley: University of California Press.
17. Crutzen, P. J. (2002). *Geology of mankind*. *Nature*.
18. World Commission on Environment and Development. (1987). *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.

Abstract. *The article offers a philosophical analysis of the future as a problematic and multidimensional concept in the context of escalating global ecological challenges. The relevance of the study is determined by the systemic nature of the contemporary environmental crisis, manifested in climate change, ecosystem degradation, depletion of natural resources, and the growing scale of ecological risks – all of which call into question traditional models of civilizational development. The article argues that, under such conditions, the future can no longer be reduced to predictive or technocratic interpretations; instead, it emerges as a philosophical category linked to responsibility, value-based choice, and the moral limits of human activity.*

The aim of the article is to examine the future as a conceptual problem within the context of global ecological challenges and to substantiate the significance of the idea of sustainable development as a normative guideline for civilizational progress. The study analyzes key philosophical approaches to conceptualizing the future, clarifies the impact of the ecological crisis on the transformation of worldviews and value orientations in contemporary society, and reveals the philosophical foundations of the concept of sustainable development and its role in shaping alternative scenarios for the future.

The article concludes that the idea of sustainable development functions as a crucial conceptual tool for philosophical reflection on the future, integrating ecological, social, and ethical dimensions while establishing the framework for responsible and value-oriented civilizational development.

Keywords: *future, philosophy of the future, ecological crisis, sustainable development, responsibility, values, civilizational progress.*